IL-BIDWI

FOLJU MAĦRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur: C. Zammit-Marmarà, M.B.E.

Nru. 67 — IS-SIBT, L-1 TA' SETTEMBRU, 1945. — Nru. 67

IS-SWIEQ TAL-PRODOTTI TAL-BIEDJA

(Mit-Taħdita li għamel fuq ir-"Rediffusion" is-Sur ROBERT BIASINI, Direttur tal-Biedja, fis-26 ta' Awissu, 1945).

IL-PREZZIJIET TAL-ĦAXIX U TAL-FROTT

ABBUŻI TAL-BEJJIEGĦA TAL-ĦAXIX

XTAQT ngħid xi kelmtejn dwar kif qed isir il-bejgħ tal-prodotti fil-pitkalìji tal-Gvern. Milli jidher hawn ħafna nies li għad ma jafux jew insew illi l-Gvern ma hux qiegħed jikkontrolla l-prezzijiet, u lanqas jagħmel prezzijiet għall-bdiewa. Kifinhu s-suq il-lum, ħadd ma jista' jeħodha kontra l-bidwi jekk jixtri bil-għoli. Meta l-Gvern kien għadu jixtri u jbigħ, hu kien jikkontrolla l-prezz għall-bidwi kif ukoll il-prezz għall-bejjiegħ tal-ħaxix, iżda dan issa ma għadux isir iżjed.

L-ewwelnett, il-lum il-konsumatur, jew min jixtri l-ħaxix għall-konsum tiegħu, għandu d-dritt li jixtri dirett mingħand il-bidwi, dritt li kien ukoll ġie mitlub mill-poplu. Milli jidher, iżda, ftit huma dawk li qegħdin jagħmlu użu minn dan il-privileġġ, u dan aħna minn dejjem ħsibnieh, għaliex neħħi dawk li jgħixu fil-kampanja ma tantx huwa ħaff li wieħed joħroġ mill-Belt u jmur fil-kampanja biex jixtri l-ħaxix, u għalhekk ikollu jisserva mingħand il-bejjiegħ tal-ħaxix mill-ħanut jew minn fuq il-karettun.

Għadni kif għedtilkom illi ħadd ma jista' jeħodha kontra l-bidwi jekk jixtri bil-għoli, għaliex il-prezz ma jagħmlux il-bidwi u lanqas il-Gvern. Il-bidwi jieħu l-prodotti tiegħu għand il-pitkal u hemmhekk jinbiegħu bl-irkant u jġibu l-prezz li jkun irid iħallas ix-xerrej.

Ftit ġimgħat ilu kont għamilt taħdita fuq ir-"Rediffusion" u fiha semmejt il-bejjiegħa tal-ħaxix u l-għoli talprezzijiet li bih dawn ibigħu l-ħaxix u l-frott, meta jiġi mxebbaħ mal-prezz li jitħallas fil-pitkalìji. Xi wħud millnill-bejjiegħa ħadu għalihom sħiħ, u jisgħobbini jekk jiena offendejt lil dawk li ma kenux jagħmlu dan l-abbuż. Jiena naf li hemm numru ta' bejjiegħa li huma onesti wkoll u għalhekk meta nitħaddet inkun nitħaddet għal dawk li jipprofittaw ruħhom u mhux għal kulħadd, iżda hu fatt, li nerġa' nikkonfermah il-lum, illi biċċiet mill-bejjiegħa jbigħu l-prodotti li jiksbu mill-pitkalìji bi prezz li jħalli 150 fil-mija qligħ u iżjed.

Mela, biex niftiehmu sewwa, il-prezzijiet tal-prodotti jsiru fis-suq libru bl-irkant skond dak li joffri x-xerrej. Issa sejjer infissrilkom bil-Malti t-tagħrif li ħareġ il-Gvern dwar is-safar taż-żerriegħa tal-patata.

IL-KWISTJONI TAL-PATATA

IS-SAFAR TAL-PATATA

Il-Gvern iddeċieda li jsiefer 350 tunnellata ta' patata taż-żrigħ għall-Eġittu u 50 tunnillata għal Tripli, u dawn sa jsiefru b'mezz tal-"pool" ta' l-esportazzjoni tal-pajjiż fi żmien qasir. Ma hux veru dak li ntqal f'xi ġurnal illi l-Gvern sejjer isiefer xi 800 tunnillata, jekk il-bdiewa jġibuhom. Il-Gvern sejjer iħalli dawn l-400 tunnillata ta' patata jsiefru biex tkun tista' tinżamm l-industrja ġdida tas-safar tal-patata għaż-żerriegħa li d-Dipartiment tal-Biedja beda s-sena l-oħra, meta aħna sifirna kważi 900 tunnillata patata għall-Eġittu.

Għalkemm din kienet l-ewwel darba li Malta bagħtet żerriegħa tal-patata f'pajjiż ieħor, iż-żerriegħa ngħoġbot ħafna u kienet aħjar minn żerriegħa oħra li l-Eġittu kien jimporta minn pajjiżi oħra. Din l-industrja ġdida rnexxiet tant, illi kienu jistgħu jinbiegħu f'dak il-pajjiż daqs 2,000 tunnillata kieku konna nistgħu nibagħtuhom.

Fl-1944 ġew esportati 4,190 tunnillata patata ta' l-ikel u 900 tunnillata patata għaż-żrigħ mingħajr ma ttiefsu l-ħażniet li kellna għall-konsum lokali. Din is-sena, minħabba l-qagħda ġenerali ta' l-ikel, ġie mogħti biss permess biex jiġu esportati 900 tunnillata patata ta' l-ikel u 400 tunnillata patata għaż-żrigħ, b'kollox 1,300 tunnillata, filwaqt li s-sena l-oħra kienu ġew esportati 5,000 tunnillata. Fl-1938 kienu ġew esportati 12,000 tunnillata patata.

Imħabba illi n-negozju ta' l-affarijiet tas-safar kien hekk żgħir qabel il-gwerra, u mħabba l-effett ħażin li dan ikollu fuq id-dħul tal-flus f'Malta, il-Gvern iħoss li huwa meħtieġ illi jfittex swieq għas-safar ta' prodotti minn Malta. Jekk jirnexxilna nżommu dan is-suq ġdid għall-esportazzjoni taż-żerriegħa, tkun imbagħad ħaġa ħafifa għalli ġej illi nżidu l-importazzjoni taż-żerriegħa tal-patata, biex nikkultivaw iżjed patata, u hekk inkunu nistgħu nżidu l-esportazzjoni taż-żerriegħa għall-Eġittu mingħajr ma nnaqqsu l-prodott għall-konsum lokali. Ma ninsewx li dan huwa negozju li jħalli qligħ lill-bdiewa, lill-buttara, lissnasar, lin-neguzjanti, lill-aġenziji tal-vapuri u lil dawk kollha li għandhom x'jaqsmu mas-safar tagħha.

Il-patata, li sejrin insiefru issa bħala żerriegħa, inħażnet apposta mill-bdiewa tul is-sajf kollu; barra minn din sa jitħallew kwantitajiet mhux ħażin għall-bżonnijiet talpajjiż. Bħalma jafu ħafna, il-patata tista' tinħażen għal żmien twil, jew biex niftiehmu, sa wara Awissu, ir-Rabat, Ħad-Dingli u l-inħawi tagħhom biss; bnadijiet oħra, jekk il-patata ma tintużax, ma tkunx tajba għall-ikel għax tnibbet u tintilef ħafna minnha. Mhux tassew li aħna sejrin insiefru l-patata mir-Rabat biss, bħalma qalu fil-ġurnali; infatti, filwaqt illi r-Rabat tajnieh il-"quota" tiegħu, il-kwantità li sejra tinġabar minn irħula oħra flimkien hija wisq akbar minn dik li sejra tinġabar mir-Rabat.

PREZZIJIET TAL-PATATA TAS-SAFAR

Issa mmissu l-kwistjoni tal-prezz. Jiena nittama li kulħadd jammetti illi din hi ħaġa li ma tistax taħrabha. Aħna ksibna min-neguzjanti ta' barra l-aħjar prezz li stajna għall-patata taż-żerriegħa tas-safar. Illi l-patata li tinbiegħ hawn Malta għandha togħla fiż-żmien illi nkunu nsiefru din il-patata, hi ħaġa li wieħed ma jistax jiskansaha. Hija ħaġa li ġrat minn dejjem, ukoll qabel il-gwerra, u din ikollha wkoll tibqa' tiġri sakemm il-biedja, li hija l-ikbar industrja li għandna fil-pajjiż, tibqa' tiddependi mis-swieq ta' barra.

Il-prezz fil-bejgħ fil-pitkalìji tal-patata, minn mindu għarrafna l-prezz taż-żerriegħa għas-safar, minn 1s. 11d. għola sa 2s. 6d. il-wiżna. Il-prezz li sejjer jitħallas lillbdiewa huwa 44s. 3d. il-qantar għaż-żerriegħa tal-patata, filwaqt illi l-prezz tal-patata għall-ikel, qabel ma għarrafna dan il-prezz, kien 40s. il-qantar, u dan naturalment għall-patata li ma ġietx maħżuna apposta, u li ma tinħtieġx l-istess kura tal-patata li sejra ssiefer. Talli jerfgħuha u jikkurawha, il-patata dejjem jistħoqqilha prezz iżjed. Barra minn dan, il-patata għas-safar jinħtieġ li tkun tad-daqs li tlabna aħna, u jinħtieġ li ma tkunx bis-susa għax inkella titraġġa' lura, u din id-darba ġejjin żewġ esperti minn barra biex jarawha hawnhekk qabel issiefer, u għalhekk il-bdiewa jinħtieġ joqogħdu attenti li jibagħtuha d-daqs bħal tas-sena l-oħra, u l-iżjed meħtieġ huwa li ma tkunx bis-susa.

B'danakollu, il-Gvern qiegħed jistħarreġ bir-reqqa kollha l-mezzi li għandu juża biex jinżammu l-prezzijiet xierqa. Il-Gvernatur ħatar Kumitat biex jagħti l-parir tiegħu dwar il-passi li għandhom jittieħdu sabiex filwaqt li jkunu jistgħu jsiru profitti raġunevoli, jitnaqqsu l-prezzijiet tal-prodotti lokali. Il-Kumitat ġa beda x-xogħol tiegħu u ġie mitlub biex jagħti rapport mill-iktar fis.

XOGHOL U GHODOD TAL-BIEDJA FL-IMGHODDI U L-LUM

IL-ĦRIT U L-ĦAŻNA TA' L-ILMA FIR-RABA'

(A. Cremona)

Għaliex l-Art Għandha Tinħadem

FIL-AĦĦAR ħarġa ta' "Il-Bidwi" kellimtkom fuq ix-xogħol tar-raba' fil-Gżejjer ta' Malta, fuq il-ħażna ta' l-ilma fil-ħamrija u fuq l-imħaret il-qodma li kienu jintużaw qabel ma daħal il-moħriet tal-mutur; u l-lum sa nkompli nitħaddet fuq ix-xogħol tar-raba' għall-ħażna ta' l-ilma tax-xita u fuq il-fejda ta' l-imħaret il-ġodda.

Kif rajna, ix-xogħol tar-raba', bħalma hu l-ħrit, l-egħżiq u l-qlib, isir sabiex l-ewwelnett l-ilma tax-xita ma jinħelhiex u jtir ma' l-ajru, u t-tieni sabiex ix-xita ma ssibx xkiel u tibqa' nieżla sa qiegħ ir-raba'. U dana missirijietna kienu jafuh tajjeb u x-xogħol tar-raba' kienu jfittxu li jagħmluh bil-għaqal bil-għodod u bil-bhejjem li kellhom fi żminijiethom.

Il-Fejda ta' l-Imħaret Ġodda

Il-lum li minn xi għoxrin sena 'l hawn daħlu għodod mekkaniċi, ix-xogħol tal-ħrit, kif ukoll xogħol li fuqu nitkellmu 'l quddiem, jista' jsir b'inqas spejjeż, b'iżjed ħeffa u aħjar.

Meta l-ħrit isir b'għodod tajba, l-art tixrob iżjed ilma. Is-Sur Wistin Randon, fuq speriment li kien għamel fix-xogħol tal-ħrit bil-moħriet qadim u bil-moħriet tat-"talja" kien sab illi wara ħalba xita qawwija minn sħaba li għaddiet minn fuq xi raba' maħrut b'dawn l-imħaret, ir-raba' ta' l-inħawi li nħadmu bil-moħriet il-qadim żammew l-ilma fil-wiċċ u dik il-biċċa art li nħadmet bil-moħriet il-ġdid tat-"talja", xorbot l-ilma kollu. Issa għandna nifhmu tajjeb li l-art li tixrob ma tħalli qatt l-ilma jittajjar u li meta l-art ma tixrobx, jew ma tixrobx sewwa, iktarx li l-ilma jtir minnha jew jintilef.

Minn dak iż-żmien li xi nies li jifhmu fix-xogħol tal-biedja fettxew hawn Malta li jbiddlu l-għamla tal-moħriet biex l-art tinħadem aħjar, f'Malta daħal il-moħriet (*tractor*) Forson ta' erba' roti li bih beda jsir xogħol aħjar, b'iżjed ħeffa u b'inqas spejjeż. Warajh daħal il-moħriet taċ-Ċinga għar-raba' ċkejken li jdur iżjed fil-qosor.

Il-Qlib tar-Raba'

Min ma jużax il-moħriet, jaħdem ir-raba' bl-imgħażqa jew biż-żappun biex jaqleb il-ħamrija.

Il-qlib għandu jsir fl-istaġun tas-Sajf, billi f'dan l-istaġun, taħt xemx tikwi, il-ħamrija tista' tissemmed iżjed u iżjed. Il-qlib għandu jsir dejjem sal-qiegħ billi tinġibed il-ħamrija ta' taħt u titqiegħed fil-wiċċ biex l-art tissemmed u tieħu ġo fiha l-ilma kollu tax-xita. Bil-qlib, il-ħamrija ta' taħt tixxemmex, tisħon u titrewwaħ u b'hekk tiġbor il-btir ta' l-*ossiġenu* mill-ajru illi hu meħtieġ biex iddemel jingħażel u minnu l-pjanti jistgħu jardgħu s-sustanzi li jinħtieġu.

It-tismid ta' l-art fuq l-uċuħ tagħha jagħlaq it-toqob li minnhom l-ilma tax-xita jista' dlonk itir ma' l-ajru. Meta t-traba tal-ħamrija ssib ruħha magħluqa, tiġbed it-tira minn għand oħra u hekk minn waħda għall-oħra sakemm l-art kollha tixxarrab.

Il-bidwi ta' dari fil-qlib ta' l-art kien jagħmel banek għoljin ħafna u b'hekk inżżel it-talja fil-qiegħ, wara mbagħad jarġa' jaħratha. Din id-drawwa tbiddlet, u, sa xi snin ilu, meta l-moħriet tal-mutur kien għadu ma daħalx, konna għadna naraw illi l-banek kienu qosra qishom gas-tellijiet tal-lewż.

L-għada ta' xogħol imħarbex fir-raba' tagħna nbdiet minn mindu nqata' ż-żrigħ tal-qoton u daħal iż-żrigħ tal-patata illi, għalkemm ma tinħtieġx ħamrija li tkun maħduma mill-qiegħ, trid tiddemmel tajjeb.

Fil-ħrit, qlib u għ żiq għandu jingħata d-demel u l-art titwetta u jekk jista' jkun tixxattab.

Għeluq

Meta x-xogħol isir sewwa bħalma semmejna, jiġifieri, mota l-art tinħarat, tingħażaq u tinqaleb sewwa, l-art għandha tistagħna bl-ilma. Il-għorrief tal-biedja dejjem wessew li fix-xogħol tar-raba' l-ħrit huwa l-mezz ta' ħażna ta' l-ilma, sew fejn tagħmel ħafna xita u sew fejn tagħmel xita bil-ftit.

Dari l-kwistjoni tal-ħrit kienet l-iktar ħaġa ta' taħbil il-moħħ fix-xogħol tar-raba' tagħna fejn imħabba l-għamla ta' l-art ċkejkna u qasira l-moħriet qadim tagħna baqa' dejjem iseħħ minn żmien il-qedem. Billi issa minn xi żmien 'l hawn irnexxielna li ndaħħlu daqsxejn ta' moħriet modern li jgħodd għar-raba' tagħna u li jaqdina tajjeb, nistgħu ngħidu li wasalna fejn kellna naslu, u għalhekk, il-bidwi għandu jħabrek u jagħmel ħiltu kollha biex bil-għajnuna tad-Dipartiment tal-Biedja u tal-Kumitati Distrettwali, jibda' jaħdem ir-raba' tiegħu b'dawn l-imħaret mekkaniċi biex fil-waqt li jiffranka l-bhima u l-ħela taż-żmien, kif ukoll, f'xi ċirkustanzi, xi spejjeż żejda, ikollu xogħol aħjar u l-art tkun tipproduċilu wisq iżjed u b'mod li tkun tirrendilu wisq iżjed minn qabel.

Darb'oħra nkomplu nitħaddtu fuq xogħol ieħor tar-raba', bħalma huma l-inġenji u għodod tat-tisqija, il-għodod tad-dris u ħwejjeġ oħra li għandhom x'jaqsmu max-xogħol tar-raba'.

L-INDUSTRJA TAŻ-ŻERRIEGĦA

(A. Muscat)

It-Twaqqif ta' l-Industrja taż-Żerriegħa

"DEJJEM 'il quddiem, iura qatt", għandha tkun il-għajta tal-Bidwi. Kif kulħadd qiegħed jara, iżjed ma ż-żmien jgħaddi, iktar ix-xogħol tal-Biedja jsir importanti.

Ma' tul din il-gwerra, id-Dipartiment tal-Biedja ħoloq Proġetti li għenu ħafna lill-Bdiewa ta' dawn il-Gżejjer, u issa li r-rebħa ta' l-Alleati nkisbet, dawn il-Proġetti waslu fit-truf tagħhom. Iżda d-Dipartiment li dejjem għamel u jibqa' jagħmel ħiltu kollha biex jara lill-Bdiewa jimxu dejjem il quddiem fix-xogħol tagħhom, diġà ħaseb biex isib mezz ieħor li jkun ta' għajnuna kbira lill-bdiewa, li jekk dawn jieħdu interess fih, sejjer iħallilhom qligħ kbir ta' flus fiż-żmien li ġej. X'inhu dan il-mezz li sejjer jgħin lill-bdiewa? Hu t-twaqqif f'dawn il-Gżejjer ta' Industrija ġdida, mill-iżjed importanti, l-Industrja taż-żerriegħa ta' ħxejjex u fjuri għas-safar.

Il-Qligħ ta' l-Industrja taż-Żerriegħa

Fil-ħarġa ta' "Il-Bidwi" Nru. 55, sew jien kemm is-Sur Karm Zammit Marmarà, diġà fissirna fuq fuq ix-xogħol li jinħtieġ biex titwaqqaf din l-industrja u kif qal is-Sur Karm, hemm bżonn li nħarsu dejjem 'il quddiem u mhux inħallu dak il-qligħ ta' ftit soldi iżjed, joqtol industrja ġdida li tista' ġġib ħafna għana ġdid fil-pajjiż. Il-flus li jidħlu hawn Malta, jibqgħu hawn, jintefqu hawn u jkunu ta' ġid għall-poplu kollu kemm hu.

Disgrazzjatament s'issa bosta mill-bdiewa, jiddispjaċini ngħid, ma humiex jinteressaw ruħhom f'dan ix-xogħol, huma berdin wisq u, kif diġà għedt qabel, moħħom dejjem biex jiżirgħu kaboċċi u pastard biss, bħalli kieku dawn iż-żewġ prodotti biss iħallulhom qligħ. X'differenza tagħmel jekk il-bidwi jiżra' zfunnarija, krafes jew żerriegħa tal-fjuri (ward) jekk minn dawn jagħmel iżjed flus milli kieku jiżra' basal jew ħxejjex oħra? Fl-istess ħin ġiena ċ-ċans li nagħarfu nqassmu r-raba' tagħna bil-għaqal u mhux kif qiegħed isir issa, illi meta jasal it-taħwil ta' pastard jew ħxejjex oħra, il-bdiewa donnhom kollha jiftiehmu u jħawlu kollox l-istess b'dannu kbir li jsir il-ħela ħtija ta' l-abbundanza. Il-bidwi għaqli jqabbel fejn jagħmel flus l-iżjed.

Għaliex jaqbel li niżirgħu Ħxejjex u Fjuri għaż-Żerriegħa

Jiena li dmiri huwa li nħajjar lill-bdiewa sabiex jieħdu interess f'dan ix-xogħol, dejjem intenni lill-bdiewa li għandhom raba' kbir dawn il-kelmiet: "Intom li għandkom raba' kbir, li għandkom minn 40 sa 100 tomna raba', x'titilfu jekk twarrbu tomna jew tnejn minnhom u tirriservawhom għall-koltivazzjoni tal-ħxejjex u fjuri għaż-żerrie-

(*Jissokta fil-faċċata 3*)

IL-BIEDJA F'SETTEMBRU

(Editur tal-Propaganda)

FIL-GĦALQA

It-Temp

GĦALKEMM dan ix-xahar hu msemmi għar-riħ isfel u bħala temp ta' dlik u għakar, ix-xahar li għadda, dis-sena, kif jidher, issellef mix-xahar ta' warajh, mhux biss xi ġurnata jew tnejn, imma xi ġimgħat ukoll, għax tista' tgħid, Awissu, barra mis-sħana qawwija, li soltu tagħmel, għamel nofsu xlokk. Nittamaw, għalhekk, li bħala tpattija, Settembru jnaqqas mill-qilla tiegħu, l-iktar f'dak li hu l-ibiċ bil-lupa u iħtriq li jagħmlu ħsara mhux ftit fis-siġar tal-larinġ u lumi u fi prodotti oħra wkoll.

Xogħol tar-Raba'

Il-bidwi li jibda jlesti għax-xogħol tal-ħarifa u tax-xitwa dlonk jarfa' rasu malli jilmħ xi sħajba tielgħa mix-xefaq minn fejn jibda jberraq u wara xi ftit tibda tqattar ix-xita. Malli l-art tixxarrab, tarah jinbet xi ħaxix ħażin u l-bidwi, li jaħdem ir-raba' għat-tgħam u għal xi prodotti oħra, tarah jiftaħ l-art bil-moħriet biex jeqred ir-refgħan tal-ħaxix ħażin. Xi ġranet wara l-ewwel xita lill-bidwi ġie li tarah jagħżaq kollu ferħan u jdemmel; inaqqax u jnaddaf mill-ħaxix ħażin madwar il-kaboċċi u l-pastard tal-bagħli biex fl-istess ħin il-ħamrija ta' madwar dawn il-ħxejjex tixrob wisq aħjar l-ilma tax-xita.

Żrigħ u Taħwil

Il-bidwi għal din il-ħabta jiżra' l-patata tax-xitwa u jiżra' x-xgħir għall-furrajna tal-bikri.

Jagħmel ħażin min wara jew qabel l-ewwel xita jiżra' l-ful għax jekk tiżra' bikri jkun hemm il-periklu li l-budebbus jeqridlek il-prodott. Għalhekk la tiżrax il-ful qabel l-aħħar tax-xahar tal-Qaddisin Kollha jew il-Kunċizzjoni. Jekk tiżra' l-piżelli mn'issa, din tilħaq tagħmel xi ftit imżiewet għal bikri, u għalkemm il-budebbus jagħmel għaliha, ma jilħaqx jeqridha.

FIL-ĠNIEN TAL-ĦAXIX

Żrigħ u Taħwil

Bħalissa jistgħu jinżergħu l-ħmiemel ta' dawk il-ħxejjex li soltu jinżergħu għax-xitwa. Għalhekk tista' tiżra' r-ravanell, il-pitravi, il-krafes tal-ġidra, il-basal, krafes, tursin, spinaċi, indivja, kurrat, ħass twil jew ikkapuċċat, eruka, ħabirxa jew insalata tal-kabuċċini, nevew u dawk l-istess ħxejjex li semmejna għal Awissu.

Żrieragħ tajbin tista' tixtri mill-Uffiċċju tal-Biedja.

Ħawwel fil-post ix-xitel tal-kaboċċi, pastard, brokkli, kaboċċi taz-zokk, ġdur u krombijiet oħra għall-prodott imwaħħar. Iżra' wkoll il-ħmiemel bil-fażola għall-aħdar biex ikollok prodott ta' mżiewet torja għall-ħarifa. Ħawwel it-tuffieħ tadam f'post kenni, u għall-bidu ta' dan ix-xahar, tista' wkoll tiżra' xi ftit qara' bagħli li jissaqqa għall-prodott tal-ħarifa. Il-bittiħ "xammiem" huwa aktarx kollu misjur u l-bittiħ xitwi (li jżomm għal żmien twil) għadu qed isir. Il-qaqoċċ għandek iddemmlu u ssaqqih biex jagħmel prodott bikri, u, jekk għandu bosta rimjiet, għandek tħallilu tnejn jew tlieta biss; dawk ir-rimjiet li taqtagħlu tista' tnissel minnhom, jekk ikollok bżonn. Wara l-ewwel xita għin bid-demel artifiċjali.

"Għal San Mikiel (ġiġifieri għall-aħħar ta' dan ix-xahar) *tista' tixgħel il-kandlier"* (jew il-musbieħ) jgħid il-Malti, għaliex għal dik il-ħabta l-ġurnata tibda tiqsar sewwa u tibda s-sahra.

FIL-ĠNIEN TAS-SIĠAR U TAL-FROTT

Kura tas-Siġar

Fil-bidu ta' dan ix-xahar il-biċċa l-kbira tad-dwieli jkollhom il-għeneb misjur sewwa u jkun tajjeb għall-ikel. Dak ix-xorta ta' għeneb li jkun għadu ma sajjarx wieħed jista' jilqgħu b'lenbut tal-karti oljati biex ma jixxarrabx b'xi raxxa xita, jew ma jitnaqqarx mill-għasafar tal-bejt jew ma jimtessx miż-żunżan jew minn xi insetti oħra.

Ir-rummien beda jsir ukoll.

L-art hija nieqsa mill-indewwa u tinħtieġ tis-qija iżjed mis-soltu għas-siġar kollha.

Taħwil

Jekk trid tħawwel siġar tal-frott għax-xitwa li ġejja, lesti l-ħofor minn issa u ħallihom miftuħin biex jitrewħu. Is-siġar li jinqalgħu mit-tuba għandek taqlagħhom qabel ma tagħmel xi ħalba xita, għax wara ssir il-ħsara; dawk li jinqalgħu bla tuba mhux ta' min iċaqlaqhom qabel ma jinżgħu mill-weraq.

Tisqija

La tinsiex targa' tagħti xi tisqija sewwa lis-siġar tal-larinġ dan ix-xahar u d-dieħel għaliex issa l-agħar ġranet tal-lupa. It-tisqija tgħin ħafna biex il-frott jikber sewwa. In-nespli tibda tiżhar u kollha bżonn ta' xi tisqija wkoll.

L-INDUSTRJA TAŻ-ŻERRIEGĦA

(Jissokta mill-faċċata 2)

għa? Intom tridu tkunu l-bidu u l-inkuraġġiment ta' bdiewa oħra żgħar biex f'dawn il-Gżejjer titwaqqaf din l-industrja ġdida. Għaliex tibqgħu lura f'xogħol li sejjer iħallilkom qligħ? Kullma qiegħed jagħmel id-Dipartiment hu kollu għalikom u hu diġà sabilkom suq sod u qawwi fejn tistgħu tisportaw kwalunkwe pis ta' ċerta żerriegħa sew dik tal-ħxejjex u, b'mod partikulari, dik tal-fjuri."

Iż-żerriegħa li ġbarna aħna sew tal-ħxejj x kemm tal-fjuri rnexxiet ferm, għaliex il-klima ta' Malta hi mill-aħjar u taqbel ferm ma' dik ta' pajjiżi oħra, bħal fil-kas ta' l-Italja fejn l-esportazzjoni ta' din iż-żerriegħa hi kbira ferm.

Konkorrenza

Il-pajjiżi fejn aħna diġà qegħdin nisportaw din iż-żerriegħa, jippreferixxu jixtru minn Malta milli minn pajjiż barrani. Għaliex mela nitilfu dan iċ-ċans hekk sabiħ u ma naħtfux din l-okkażjoni ħalli nwaqqfu din l-industrja li sejra tkun ta' ġid kbir għal kulħadd?! Hekk inkunu qegħdin nikkonkorru ma' pajjiżi oħra u nagħmlu fama lill-Gżira tagħna.

Għall-ewwel dejjem jinqala' xi sfrattu u xi xkiel, iżda b'daqshekk ma għandniex naqtgħu qalbna, anzi nħabirku u nagħmlu ħiltna kollha sabiex l-affari tirnexxi. Kull bidu fih l-imrar tiegħu. Il-bdiewa kbar iridu jkunu l-eżempju ta' bdiewa oħra żgħar, għaliex kif kulħadd jaf, iż-żgħir dejjem jikkopja lill-kbir.

TORBIJA TAL-FNIEK

(H. J. Mifsud, F.Z.S., M.B.R.C.)

IL-MARDA TAŻ-ŻOKRA

HIJA ħaġa sabiħa ħafna, li kull min irabbi l-fniek ikun jaf id-difetti kollha tagħhom, fosthom dawk ta' meta l-fenka tiġi biex tferragħ u oħrajn, l-aktar dawk li niltaqgħu magħhom meta ż-żrameġ ikunu għadhom fil-bejta.

F'ħarġiet oħra ta' dan il-ġurnal, tkellimna fuq il-korriment tal-fenka u x'għandna nagħmlu biex nevitawh. Illum sa nitkellmu fuq xi ħaġa oħra daqsxejn differenti, imma mhux inqas importanti.

Meta l-fenka tferragħ, spiss nibdew niltaqgħu ma' xi difetti żgħar; l-iżjed komuni u importanti huma dawk li sa nfissru hawn taħt.

Ħafna difetti taż-żrameġ ma' tul iż-żmien tagħhom fil-bejta, bħalma huma ġdim u brix, naħseb li huma sempliċi ħafna u għalhekk m'hemmx bżonn insemmuhom. Dawn, bħalma jaf kulħadd, m'hemmx bżonn ta' kura għalihom għax ifiequ waħidhom.

Difett li ġie li niltaqgħu miegħu, u li ħafna nies ma jagħtux kasu, huwa dak ta' l-infezzjoni taż-żokra, magħrufa bl-Ingliż bħala "Navel evil". Din l-infezzjoni tibda tidħer wara xi ħamest ijiem li jitwieldu ż-żrameġ u tingħaraf mill-ewwel, għax iż-żokra tibda tintefaħ u wara ftit tal-ġranet tifforma bħal qoxra iebsa fuqha, u din tibqa' tikber u effettivament iż-żarmuġ imut ta' ħmistax jew għoxrin ġurnata. Jekk l-infezzjoni ma tkunx minn barra, allura l-kura hija iżjed diffiċli. L-aħjar ħaġa biex tikkura din l-infezzjoni hija li l-ewwel ħaġa għandha titneħħa l-materja għalkollox; għalhekk agħsar il-materja għallinqas darbtejn kuljum u applika l-perossidu kull darba li tagħsar il-materja; b'danakollu ma nkunux qed infejqu l-marda, imma aktarx li nkunu qed inwaqqfuha.

X'inhi l-kawża ta' din il-marda ħadd ma jaf sewwa, iżda din l-infezzjoni aktarx li tiġi minn fenka li ma tferrax sewwa. Xi wħud jgħidu wkoll li din hija kawża ereditarja, imma dwar din ta' l-aħħar m'hemm l-ebda provi ċari.

(Jissokta)

L-EGHDEWWA TAN-NAHAL

(Jos. Cesareo)

Il-Bagħal

L-EGĦDEWWA tan-naħal huma ħafna, imma fosthom l-akbar għadu huwa l-bagħal taż-żunżan, ta' lewn aħmar u isfar u ferm ikbar min-naħal. Dan għandu wkoll il-bejta tiegħu fix-xquq tal-ħitan u dawk kollha li jrabbu n-naħal għandhom jagħmlu minn kollox biex jeqirdulu l-bejta tiegħu. Fejn issibu lill-bagħal taż-żunżan, qisu li teqirduh il-għaliex jagħmel ħsara kbira tassew. Il-bagħal taż-żunżan joqgħod jittajjar mal-kaxxa tan-naħal u jaqbad in-naħla li tkun diħla mgħobbija bil-għasel, joqtolha u joħdilha l-għasel jew inkella jġorrha b'kollox fil-bejta tiegħu. Dan ix-xogħol, il-bagħal jagħmlu kontinwament bin-nhar u b'hekk jeqred mijiet u mijiet ta' naħal.

Il-Farfett il-Kbir

Għadu ieħor qalil, huwa *l-farfett il-kbir*. Dan jidħol fil-kaxxa tan-naħal mal-lejl u ġeneralment l-iktar meta jsib it-toqba ta' quddiem kbira biżżejjed biex ikun jista' jgħaddi minnha. Huwa jidħol ġewwa, jitla' fuq ix-xehed, jiekol l-għasel u jherri x-xehed. Jekk il-ferħ tan-naħal ikun qawwi huwa jista' jdur għall-farfett u joqtlu billi jżaftru bit-trab u jħallih imut fgat. Imma wieħed għandu jaħseb illi ma jħallix ftuħ kbir li jkun jista' jgħaddi minnu l-farfett.

Il-Wiżgħa, ix-Xaħmet l-Art u d-Debba ta' l-Infern

Il-wiżgħa wkoll tagħmel ħsara kbira billi tidħol fil-kaxxa tan-naħal u tiekol il-għasel u tagħmel ħsara fix-xehed. L-istess ħaġa jagħmel ix-xaħmet l-art; dan bħal wiżgħa jħobb jiekol il-għasel, u nerġa' ntenni illi biċċa mit-tort ta' din il-ħsara hija kollha il-għaliex wieħed iħalli ftuħ kbir fil-kaxxi tan-naħal.

Id-Debba ta' l-Infern: Din tkun qisha ġurat ta' kulur aħdar u tagħmel wisq ħsara. Hija toqgħod fejn ikunu dehlin jew ħerġin in-naħal, taqbadhom u toqtolhom.

(Jissokta)

KIF NISTGHU NNAQQSU L-HSARA TAL-FARFETT TAL-PATATA

(PHTHORMAEA OPERCULELLA)

(. Zammit-Marmarà, M.B.E.)

DIN is-sena, bħal snin oħra, rajna l-prodott tagħna tal-patata jintmess bis-susa, jew aħjar mis-"Susa tal-Patata". Ikun ta' ġid kbir għall-bdiewa tagħna li jingħaqdu b'qalb waħda biex inaqqsu dan il-gwaj li qiegħed jagħmel ħafna ħsara u jiswa ta' nkwiet kbir għal kulħadd.

Għalkemm id-dudu jmiss l-iżjed il-patata, huwa jmiss ukoll ir-razza kollha *Solanacee*, bħalma huma t-tuffieħ tadam, il-brinġiel, il-bżar aħdar, it-tabakk u wkoll xi xitel salvaġġ. Il-farfett mara tbid fuq il-weraq u z-zokk gzuz gzuz, aktarx man-nerviture tal-werqa. Id-dud malli jfaqqas jidħol taħt ir-rita tal-werqa jew taz-zokk, u jibda għaddej minn ġewwa u jiekol il-parti tarija. Il-farfett ibid ukoll fuq il-patata stess wara li din tingħabar mill-għalqa, u aktarx ibid ma' l-għejun. u malli jfaqqas jaqbad dieħel ġo fiha. Meta l-patata timtess ħafna, allura malajr titħassar u tintiema.

Patata mimsusa għandha tiġi użata malajr.

L-ewwel xogħol tagħna għandu jkun dak li naraw x'nistgħu nagħmlu biex innaqqsu jew neqirdu għalkollox dan il-gwaj.

Għandna nifhmu li dan id-dudu joktor malajr, u f'artna jagħmel minn ħamsa sa sitt ġenerazzjoni kull staġun. Meta d-dudu jikber biżżejjed, kif ukoll jekk ikun għadda ż-żmien tiegħu ġewwa l-werqa, iz-zokk jew l-għeqiedi tal-patata, dan joħroġ ifittex post imwarrab—wara xi bieb, zokk ta' siġra, jew mal-ħajt; hemmhekk jagħmel fosdqa (kif jagħmel id-dud tal-kromb, imma wisq iżgħar) u wara ftit ġranet joħroġ minnha farfett. Il-farfett mara jtir biex ifittex il-faxxina tal-patata *jew il-patata stess* biex fuqha jerġa' jbid u jkattar il-ħsara. Jekk il-patata tkun mimsusa u tkun ġiet mimlija fi krietel jew xkejjer, inti ssib dan il-fosdoq ma' l-ixkora stess jew mal-kartell.

Biex neħilsu minn dan il-gwaj jinħtieġ li:—

1. Il-patata mimsusa ma tintrefax, iżda għandha tiġi użata malajr.

2. Ma jitħallewx waħdiet ta' patata 'l hawn u 'l hemm fil-għalqa f'wiċċ it-trab, għaliex dawn iservu biex fuqhom ibid il-farfett u tiġġedded ir-razza.

3. Wara li tinqala', il-patata għandha malajr tintrefa' f'xi post fejn tiġi mgħottija sewwa, sa l-inqas waħda, b'mod li l-farfett ma jkunx jista' jbid fuqha.

4. Tinżara' patata li ma tkunx ġa mimsusa bil-farfett. Jekk tinżara' patata mimsusa jkun qed jinżara' l-gwaj magħha.

Waqt żjara li għamilt f'Lulju li għadda fil-Għelieqi Sperimentali ta' Jealotts Hill, jiena kelli taħdidiet max xjenzati ta' hemmhekk dwar il-possibbiltajiet li jista' jkollu l-*Gamexane* għal dan l-insett, u nittama li aħna jkollna f'idejna f'qasir żmien kwantità minn din il-mediċina għall-provi.

Jinħtieġ illi fejn tkun merfugħa l-patata mimsusa bis-susa, ma terġa' tinħażen ebda patata oħra f'dak il-post qabel ma jiġi iffumigat, u għal dan ix-xogħol il-bdiewa għandhom jitolbu l-parir ta' Dr. Peralta — il-Patologu tad-Dipartiment tal-Biedja.

BEJGH TA' ŻERRIEGHA TA' HXEJJEX U FJURI

Id-Dipartiment tal-Biedja (Taqsima tal-Produzzjoni taż-Żerriegħa) javża illi għandu għall-bejgħ żerriegħa ta' ħxejjex u fjuri mill-aħjar. Ħxejjex hemm minn kollox, u fjuri hemm mill-kwalitajiet li sa nsemmu:—

Calendula, Clarkia, Calliopsis, Gypsophila, Gaillardia, Larkspur, Mignonette, Nigella, Nicotiana, Poppy, Scabious, Stocks (Ġiżi), Statice, Wallflowers.

Id-Dilettanti tal-fjuri jistgħu jiksbu pakketti bil-posta billi jiktbu u jibagħtu l-flus f'ittra reġistrata lill-"Horticultural Officer, Seed Section, Department of Agriculture, Għammieri, Marsa. Il-prezz huwa sitt soldi l-pakkett (tal-fjuri).